

Høringsnotat

Avdeling for kriminalitetsforebygging

Dato: 6. desember 2024

Saknr: 24/7915

Høringsfrist: 1. april 2025

Forslag til endringer i reglene om varsling – styrking av fornærmedes og etterlattes stilling

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Bakgrunn og behovet for endringer	3
3	Gjeldende rett	4
4	Utenlandsk rett.....	5
4.1	Sverige	5
4.2	Danmark.....	5
5	Grunnloven og internasjonale forpliktelser.....	6
5.1	Retten til privatliv – Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8	6
5.2	Krav etter EMK artikkel 8 nr. 2	7
5.3	Nærmere om forholdsmessighetsvurderingen.....	8
5.4	Særlig om domfelte under 18 år – barns grunnleggende rettigheter	9
6	Når skal det varsles?	10
6.1	Generelt om alternative innretninger.....	10
6.2	Innhente fornærmedes eller dennes etterlattes syn på varsling.....	10
6.3	Plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd.....	11
6.4	Departementets vurderinger og forslag.....	11
6.4.1	Innføring av en plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd 11	
6.4.2	Omfanget av plikten til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd 12	
6.5	Vurdering av forslaget opp mot krav etter EMK artikkel 8 nr. 2.....	14
7	Hvem skal varsles?	14
8	Ved hvilke situasjoner under straffegjennomføring skal det varsles?.....	15
8.1	Innledning.....	15
8.2	Varsel om innsettelse i fengsel.....	15

8.3	Varsel om soningsutsettelse	16
8.4	Varsel om gjeninnsettelse i fengsel	16
8.5	Varsel om sted for straffegjennomføring	17
8.6	Varsel om fremstilling	17
8.7	Varsel om soningsoverføring	18
8.8	Varsel om benådning	19
8.9	Varsel ved midlertidig utlevering og overlevering.....	19
8.10	Varsel om dødsfall.....	20
8.11	Varsel om mediedeltakelse	20
8.12	Nærmere om varslingspunkter for permisjon og frigang	21
8.13	Vurdering av forslagene opp mot krav etter EMK artikkel 8 nr. 2.....	22
9	Hensyn til domfeltes liv eller helse	22
9.1	Vurdering av om det foreligger fare for domfeltes liv eller helse.....	22
9.2	Klagerett når det straffbare forholdet omfattes av varslingsplikten.....	23
10	Behandling av personopplysninger og fritak fra taushetsplikt.....	24
11	Økonomiske og administrative konsekvenser	25
12	Merknader til de enkelte bestemmelser	26
13	Lovforslag.....	29

1 Innledning

Justis- og beredskapsdepartementet sender på høring forslag om å utvide reglene om varsling, slik at hensynet til fornærmede eller dennes etterlatte ivaretas på en bedre måte enn det som følger av gjeldende rett.

Reglene om varslingsplikt foreslås endret, slik at det som hovedregel vil være en plikt til å varsle der domfelte har overtrådt lovbrudd med strafferamme på fengsel inntil 6 år eller høyere mot den personlige frihet og fred, voldslovbrudd og seksuallovbrudd, med mindre det foreligger fare for domfeltes liv eller helse. For øvrige lovbrudd videreføres gjeldende rett, der varslingsplikten beror på en skjønnsmessig vurdering av om visse vilkår er oppfylt. Det foreslås også å utvide området for varsling i forhold til gjeldende rett. Departementet mener at forslagene samlet vil bidra til å styrke stillingen til ofrene for kriminalitet, ved at fornærmede eller dennes etterlatte gis en bedre mulighet til å innrette seg etter domfeltes straffegjennomføring. Samtidig vektlegges hensynet til domfeltes personvern ved den nærmere avgrensningen av hvilke opplysninger som omfattes av forslagene i høringsnotatet.

2 Bakgrunn og behovet for endringer

En av statens viktigste oppgaver er å beskytte sine innbyggere. Straffbare handlinger kan ha stor innvirkning på den videre tilværelsen til fornærmede eller dennes etterlatte. Det er derfor viktig at rettssystemet ivaretar hensynet til ofrene for kriminalitet, slik at deres videre liv kan bli så godt som det er mulig.

Gjeldende bestemmelser om varsling av fornærmede eller dennes etterlatte ble innført ved straffegjennomføringslovens vedtagelse, og reglene er senere endret i 2007. Dagens system bygger på en skjønnsmessig vurdering i kriminalomsorgen av om vilkårene for varsling av fornærmede eller dennes etterlatte er oppfylt. Det er bare når disse vilkårene er oppfylt at det foreligger en plikt til å varsle. I vurderingen inngår ikke fornærmede eller dennes etterlattes syn på behovet for varsling. Det er først adgang til å kontakte disse når det er bestemt at varsel skal gis.

De senere årene har det vært et økt fokus på ivaretagelse av hensynet til ofre for kriminalitet. En sterkere vektlegging av offerperspektivet ligger bak Stortingets anmodningsvedtak 582, jf. Innst. 311 S (2021–2022). Her ber Stortinget regjeringen om å «gjennomføre et regelverksarbeid om varsling fra kriminalomsorgen, der hensynet til fornærmede og etterlatte vektlegges sterkere enn det som ligger i dagens regler.»

I tillegg har Kriminalomsorgsdirektoratet i brev 28. september 2018 foreslått en utvidelse av varslingsreglene for fornærmede og etterlatte, for å styrke ofrenes stilling. Stine Sofies Stiftelse har dessuten i en rapport publisert 16. august 2022 kommet med flere anbefalinger til nye varslingsregler for bedre ivaretagelse av offerperspektivet.

For å styrke rettighetene til ofrene for kriminalitet foreslår departementet at reglene om varsling i mindre grad skal være overlatt til en skjønnsmessig

vurdering i kriminalomsorgen, og at det åpnes for varsling i flere situasjoner enn det som følger av gjeldende rett.

3 Gjeldende rett

Straffegjennomføringsloven (strgjfl.) § 7 b gir en samlet henvisning til lovbestemmelser om varsel til fornærmede eller dennes etterlatte om avgjørelser etter straffegjennomføringsloven og straffeloven. Bestemmelsen lyder slik:

§ 7 b. Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte

For regler om varsling til fornærmede eller dennes etterlatte om kriminalomsorgens avgjørelser, se § 16 sjette ledd, § 16 a tredje ledd jf. § 16 sjette ledd, § 20 annet ledd, § 36 tredje ledd, § 40 siste ledd, § 42 sjette og syvende ledd og straffeloven § 45 sjette ledd.

Varslingsreglene omfatter opplysninger om tidspunkt for gjennomføring av straff utenfor fengsel, gjennomføring med elektronisk kontroll, frigang, permisjon, straffavbrudd, løslatelse fra fengselsstraff og prøveløslatelse fra forvaringsstraff. I tillegg omfattes endring av bosted i løpet av prøvetiden og unndragelse av gjennomføring av fengselsstraff, forvaring eller strafferettslige særreaksjoner.

Det er et vilkår for varsling at kriminalomsorgen etter en skjønnsmessig vurdering finner at «det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til» forholdene nevnt over. Dersom dette vilkåret er oppfylt, har kriminalomsorgen en plikt til å varsle. Kriminalomsorgen har ikke rettslig adgang til å innhente fornærmedes eller dennes etterlattes syn på varsling. Det er først når det er bestemt at varsel skal gis, at det er adgang til å kontakte disse.

Når det varsles om tidspunkt for gjennomføring av straff utenfor fengsel, jf. § 16, gjennomføring med elektronisk kontroll, jf. § 16 a, og permisjon og straffavbrudd, jf. § 36, skal varselet inneholde informasjon om vilkår om å overholde bestemmelser om oppholdssted, eller å unnlate å ha samkvem med bestemte personer hvis vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte.

Varsel om tidspunkt for løslatelse, jf. § 42, skal omfatte informasjon om vilkår om å overholde bestemmelser om oppholdssted, arbeid eller opplæring, og å unnlate å ha samkvem med bestemte personer hvis vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte. Når det varsles om tidspunkt for prøveløslatelse fra forvaring, jf. straffeloven (strl.) § 45, skal varselet omfatte vilkår fastsatt med hjemmel i lov eller forskrift, når vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte. Strgjfl. § 7 b viser til strl. § 45 sjette ledd. Ved lov 16. desember 2016 ble det satt inn et nytt tredje ledd i strl. § 45. Daværende tredje til sjette ledd ble da nye fjerde til sjuende ledd. Denne endringen synes ikke å være reflektert i henvisningen til bestemmelsen i § 7 b, som fortsatt viser til strl. § 45 sjette ledd. Det vises til Prop. 105 L (2015-2016) punkt 5.4.3.2, som omtaler nødvendige henvisningsendringer i straffeprosessloven § 100 c, men ikke strgjfl. § 7 b.

Selv om vilkårene for å varsle er oppfylt, innfører retningslinjene til strgjfl. § 7 b et unntak av hensyn til domfelte. Dersom varsling vil kunne få betydning for domfeltes sikkerhet, skal fornærmede eller dennes etterlatte ikke varsles.

Det er gjort unntak fra reglene om taushetsplikt i strgjfl. § 7 bokstav i for opplysninger som faller inn under varslingsreglene. Strgjfl. § 4 c bokstav e gir hjemmel for å behandle personopplysninger som er nødvendige for å varsle fornærmede eller dennes etterlatte.

Forvaltningsloven (fvl.) gjelder med de begrensninger som følger av strgfvl. § 7. Domfelte er part i saken etter fvl. § 2 første ledd bokstav e, og skal underrettes om at varsel vil bli gitt. Avgjørelse om varsling er et enkeltvedtak som kan påklages av domfelte.

Hvorvidt vilkårene for varsling er oppfylt, skal vurderes konkret ved hver utgang mv. I saker hvor det er flere enn én etterlatt, skal det foretas en konkret vurdering av om det anses tilstrekkelig å varsle én av de etterlatte, eller om flere etterlatte skal varsles.

Den gamle personopplysningsloven (2000) og forskrift 15. desember 2000 nr. 1265 om behandling av personopplysninger gjelder fortsatt for behandling av personopplysninger etter straffegjennomføringsloven, jf. overgangsregler i forskrift 15. juni 2018 nr. 877 § 1 bokstav a.

Departementet arbeider med en ny lov om behandling av personopplysninger ved straffegjennomføring og varetekt, hvor det tas sikte på å legge LED-direktivet (EU 2016/680 Law Enforcement Directive) til grunn. Innføring av en ny lov vil bidra til å styrke domfeltes personvern under straffegjennomføringen.

4 Utenlandsk rett

4.1 Sverige

Den svenske fängelseförordningen (2010:2010) har i §§ 35 og 36 regler om varsling ved forbrytelser mot liv, helse, frihet eller fred. Offeret skal spørres om han eller hun vil bli underrettet om blant annet hvilket fengsel soning skjer i, overføring til annet fengsel eller soningsoverføring til et annet land og utganger fra fengsel. Sistnevnte omfatter helsetjenester, permisjon, frigang, opphold i behandlingsinstitusjon, opphold i overgangsbolig og soning i eget hjem. Det kan også gis meddelelse om løslatelse og unndragelse. Meddelelse trenger ikke gis dersom det fremstår som åpenbart unødvendig eller kan medføre fare for den innsattes liv eller helse.

Varsel skal gis i «lämplig tid» og utformes med hensyn til omstendighetene i den enkelte sak.

Dersom offeret dør, skal varsling ikke lenger finne sted. Offerets pårørende overtar ikke retten til å få slik informasjon. Kriminalvården involverer ikke domfelte i spørsmål om informasjon til offeret, og anser ikke domfelte som part.

4.2 Danmark

Regler om varsling er gitt i retspleieloven § 741g. Varslingsreglene gjelder i saker hvor det er idømt ubetinget fengselsstraff for grovere overtredelse av straffeloven, hvor vold, trusler eller annen personfarlig kriminalitet eller en seksualforbrytelse inngår. Etter anmodning underrettes offeret om tidspunktet for den dømtes første utgang uten ledsager, løslatelse og eventuell unndragelse dersom domfelte har vært varetektsfengslet før dommen og ikke har vært løslatt mellom domsavsigelsen og fullbyrdelsen. I disse tilfellene underrettes offeret etter anmodning også om deltagelse i TV- eller radioprogram som skal sendes i Danmark hvor den domfelte har en fremtredende rolle, og om portrettintervjuer i

danske aviser, når fengselet er kjent med mediedeltakelsen. Underretning kan avslås hvis vesentlige hensyn til domfelte taler for det.

Dersom den forurettede er død, underrettes nære pårørende etter anmodning.

Det er gitt nærmere regler om underretningsordningen i Bekendtgørelse nr 1134 af 13/10/2017. Her er det blant annet fastsatt at avgjørelsesmyndigheten ligger hos politidirektøren, og at avgjørelsene ikke kan påklages.

5 Grunnloven og internasjonale forpliktelser

5.1 Retten til privatliv – Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8

Nasjonale og internasjonale regler har betydning for utformingen av regler om håndtering av personopplysninger. Grunnloven § 102 inneholder bestemmelser som verner privatlivet, og det samme gjør Den europeiske menneskerettskonvensjonen av 4. november 1950 (EMK) artikkel 8. Gjennom menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30 er Den europeiske menneskerettskonvensjonen gjort til norsk lov, og går foran annen norsk lovgivning ved motstrid. FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 17 beskytter også retten til privatliv. Konvensjonen er på lik linje med EMK inkorporert i menneskerettsloven og går ved motstrid foran bestemmelser i annen norsk lovgivning.

Grunnloven § 102 var del av grunnlovsreformen i 2014 og lyder:

«Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon. Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller. Statens myndigheter skal sikre et vern om den personlige integritet.»

EMK artikkel 8 lyder i norsk oversettelse:

«Art 8. Retten til respekt for privatliv og familieliv

1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.
2. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

Høyesterett har slått fast at Grunnloven § 102 må tolkes med utgangspunkt i EMK artikkel 8, jf. blant annet til HR-2020-2372-A, avsnitt 38, selv om praksis fra EMD ikke har samme prejudikatsvirkning ved grunnlovstolkningen som ved tolkningen av den parallelle konvensjonsrettigheten, jf. Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57. Retten til privatliv etter Grunnloven § 102 er dermed ikke absolutt. I Rt. 2014 s. 1105, avsnitt 28, har Høyesterett lagt til grunn at inngrep i retten til privatliv etter Grunnloven § 102 kan være lovlig, dersom inngrepet har tilstrekkelig hjemmel, forfølger et legitimt formål og er forholdsmessig. Om forholdsmessighetsvurderingen har Høyesterett uttalt i Rt. 2015 s. 93, avsnitt 60, at den «må ha for øye balansen mellom de beskyttede individuelle interessene på den ene siden og de legitime samfunnsbehovene som begrunner tiltaket på den andre.»

Det er alminnelig antatt at konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 17 ikke oppstiller strengere krav til retten til privatliv enn EMK artikkel 8.

Retten til privatliv etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 omfatter rett til vern av personopplysninger, jf. Leander mot Sverige 26. mars 1987. Dette innebærer i stor grad også vern av enkeltpersoners rett til i størst mulig grad å kunne bestemme over egne personopplysninger og vern mot spredning av personopplysninger. Det vises også til L.B. mot Ungarn 9. mars 2023, avsnitt 103, hvor domstolen uttalte at retten til beskyttelse av personlige data faller innenfor anvendelsesområdet til artikkel 8.

EMK artikkel 8 nr. 1 beskytter også retten til personlig utvikling, jf. eksempelvis Denisov mot Ukraina 25. september 2018, avsnitt 95. EMD har også i enkelte avgjørelser om EMK artikkel 8 vist til at både domfelte selv og samfunnet har en interesse i, desto nærmere løslatelse vedkommende kommer, å bli reintegrert i samfunnet heller enn å bli konfrontert med tidligere handlinger. Det vises til Hurbain mot Belgia 4. juli 2023, avsnitt 194 med videre henvisninger og avsnitt 233.

Etter forslaget i høringsnotatet vil det i hovedsak være opplysninger om tidspunktene for domfeltes inn- og utganger fra fengsel og enkelte forhold som påvirker domfeltes videre straffegjennomføring som vil utleveres til fornærmede eller dennes etterlatte. Departementet legger til grunn at de aktuelle opplysningene er vernet etter EMK artikkel 8 nr. 1.

5.2 Krav etter EMK artikkel 8 nr. 2

Inngrep i privatlivet kan være lovlig dersom vilkårene i EMK artikkel 8 nr. 2 er oppfylt. Inngrepet må ivareta et av formålene som er angitt i bestemmelsen, det må ha hjemmel i nasjonal rett, og det må være nødvendig i et demokratisk samfunn.

Det ligger i kravet om hjemmel i nasjonal lovgivning at inngrepet må ha grunnlag i en formell nasjonal norm som er tilgjengelig og gir forutsigbarhet for innbyggerne. Når det gjelder de kvalitative kravene som stilles til lovhjemmelen for inngrep, vises det til Rt. 2014 side 1105, avsnitt 30:

«For å gi en slik hjemmel som Grunnloven og menneskerettskonvensjonene krever, holder det ikke at loven er formelt sett i orden, og at den etter alminnelige tolkningsprinsipper gir grunnlag for lagringen. Det gjelder også kvalitative krav: Loven må være tilgjengelig og så presis som forholdene tillater.»

Vilkåret om at inngrepet må være nødvendig i et demokratisk samfunn, innebærer at inngrepet må være egnet til å ivareta formålet med tiltaket, og at formålet ikke kan nås med mindre inngripende tiltak. Blant de legitime formål som kan begrunne inngrep i retten til privatliv, er beskyttelse av helse eller moral eller andres rettigheter og friheter.

Det følger av Grunnloven § 92 at statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i Grunnloven og bindende menneskerettighetskonvensjoner. Etter EMK artikkel 1 plikter konvensjonsstaten å sikre konvensjonens rettigheter for alle innenfor statens jurisdiksjon, den såkalte sikringsplikten. Retten til privatliv etter EMK artikkel 8 nr. 1 omfatter blant annet en rett til fysisk og psykisk integritet, samt å være i fred fra uønsket oppmerksomhet fra andre, jf. eksempelvis Rt. 2013 side 588 avsnitt 34. For det tilfellet at lovbruddet har rammet eller berørt et barn vises det særskilt til hensynet til barns beste etter Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3.

Det gjelder også et krav om forholdsmessighet. Hvorvidt inngrepet anses forholdsmessig, er gjenstand for en konkret vurdering hvor de samfunnsmessige hensynene inngrepet skal ivareta må veies mot konsekvensene av inngrepet for den enkelte som rammes. Det vises til Leander mot Sverige, avsnitt 58:

«The notion of necessity implies that the interference corresponds to a pressing social need and, in particular, that it is proportionate to the legitimate aim pursued».

5.3 Nærmere om forholdsmessighetsvurderingen

Staten har som en av sine viktigste oppgaver å beskytte sine innbyggere. Straffbare handlinger kan ha konsekvenser for dem som er rammet som er uopprettelige og varer livet ut. Det kan oppleves som svært belastende å møte domfelte ute i samfunnet, spesielt dersom fornærmede eller dennes etterlatte er uforberedt på et slikt møte. Hensynet til fornærmede eller denne etterlattes helse eller rettigheter tilsier at staten har et ansvar for å beskytte dem mot denne belastningen. I Rt. 2013 side 588 uttales blant annet i avsnitt 46 og 48:

«Konvensjonen krever ikke det umulige eller uforholdsmessige. Og staten forventes ikke å avverge enhver fare for krenkelser begått av private. Men det må reageres mot reell og umiddelbar risiko som myndighetene er kjent med, eller burde være kjent med, med de tiltak som det ut fra situasjonen er rimelig å forvente. [...] Det er under EMK en forventning om at tiltak blir gjennomført på en måte som innebærer at de bidrar til reell beskyttelse - 'practical and effective protection'».

Varsling av fornærmede eller dennes etterlatte har som formål å gi informasjon om at domfelte kan påtreffes ute i samfunnet, slik at fornærmede eller dennes etterlatte kan innrette seg etter denne informasjonen.

Ett av formålene med straffegjennomføring er å motvirke nye lovbrudd. Et viktig element for god rehabilitering og tilbakeføring av domfelte til samfunnet er en gradvis overgang fra fengsel til full frihet, jf. strgf. § 3.

Straffegjennomføringsloven har derfor blant annet regler om ulike utganger fra fengsel og straffegjennomføring utenfor fengsel, som bygger på at domfelte gradvis kan få mer frihet under gjennomføringen av straffen. Hensynet til domfeltes progresjon medfører at det kan være en rekke anledninger hvor fornærmede eller dennes etterlatte kan påtreffe domfelte ute i samfunnet.

Dette kan særlig være aktuelt når domfelte og fornærmede eller dennes etterlatte har samme nærmiljø. Kriminalomsorgen bygger på et nærhetsprinsipp, som innebærer at domfelte i størst mulig grad skal gjennomføre straffen i nærheten av eget hjemsted. Kontakt med familie og nærmiljø kan bidra til bedre tilpasning til samfunnet etter at straffen er ferdig gjennomført, slik at faren for tilbakefall til kriminalitet reduseres. Straffegjennomføring i nærheten av et felles nærmiljø øker samtidig sannsynligheten for at fornærmede eller dennes etterlatte kan møte domfelte utenfor fengselet.

Informasjon om straffegjennomføring griper samtidig inn i domfeltes rett til å bestemme over egne personopplysninger og hindre spredning av disse. Hvor tyngende inngrepet vil være overfor domfelte kan blant annet avhenge av arten av de aktuelle personopplysningene og hvorvidt disse er sensitive, mengden informasjon som utleveres, i hvilken utstrekning personopplysningene spres, konsekvensene av utleveringen for domfeltes privatliv og hvilke prosessuelle garantier som foreligger etter nasjonal rett, jf. L.B. mot Ungarn avsnitt 119-122 og avsnitt 123 (β). I en annen avgjørelse har EMD også, som ledd i

forholdsmessighetsvurderingen av et regime for utlevering av informasjon fra et straffesaksregister til mulige arbeidsgivere, vektlagt alvorligheten av den straffbare handlingen som klageren var domfelt for, jf. M.C. mot Storbritannia avsnitt 56.

I statens ansvar for å beskytte sine borgere ligger også at domfelte har krav på ivaretagelse av sin sikkerhet. Dette medfører at regler om varsling av fornærmede eller dennes etterlatte må veies opp mot hensynet til domfeltes sikkerhet, blant annet om varsling vil kunne medføre fare for hevnaksjoner mot domfelte.

5.4 Særlig om domfelte under 18 år – barns grunnleggende rettigheter

Det er særlig FNs konvensjon om barnets rettigheter (FNs barnekonvensjon) og den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) som er de mest sentrale. Begge konvensjoner er inkorporert i norsk rett gjennom lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven), jf. § 2. I tillegg er flere av prinsippene nedfelt i Grunnloven.

FNs barnekonvensjon artikkel 3 nr. 1 slår fast at prinsippet om barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Prinsippet gjelder både i konkrete saker om et enkelt barn og for avgjørelser på mer overordnet nivå. Det innebærer en rettslig plikt til å tillegge barnets beste den nødvendige vekt, både ved gjennomføringen av andre rettigheter og ved skjønnsutøvelsen for lovbestemmelser som berører barn. Prinsippet er også nedfelt i Grunnloven § 104 andre ledd.

FNs komite for barns rettigheter (FNs barnekomité) har i generell kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (CRC/C/GC/14) gitt uttrykk for at artikkel 3 nr. 1 både er en substansiell rettighet, et tolkningsprinsipp og en saksbehandlingsregel, jf. kommentarens punkt 6. Videre fremgår det av den generelle kommentaren punkt 36 til 40 at barnets beste ikke er det eneste, og heller ikke alltid det avgjørende, hensynet. Barnekomiteen understreker imidlertid at barnets beste skal ha stor vekt, og ikke bare være ett av flere momenter i en helhetsvurdering. Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen. Høyesterett har i Rt. 2015 side 93 avsnitt 65 sluttet seg til denne forståelsen.

FNs barnekonvensjon artikkel 12 fastslår prinsippet om barnets rett til å bli hørt. Staten er forpliktet til å garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse i alle forhold som vedrører barnet, og til å tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Barnet skal særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett, jf. artikkel 12 nr. 2. Prinsippet er også nedfelt i Grunnloven § 104 første ledd.

Det følger av FNs barnekonvensjon artikkel 4 at partene skal treffe «alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak for å gjennomføre de rettigheter som anerkjennes i denne konvensjon». FNs barnekomité har utdypet hvordan konvensjonen bør implementeres i generell kommentar nr. 5 (2003) om generelle tiltak til gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter (CRC/GC/2003/5) punkt 22:

«The Committee emphasizes, in particular, the importance of ensuring that domestic law reflects the identified general principles in the Convention (arts. 2, 3, 6 and 12 (see paragraph 12 above)). The Committee welcomes the development of consolidated children's rights statutes, which can highlight and emphasize the Convention's principles. But the Committee emphasizes that it is crucial in addition that all relevant 'sectoral' laws (on education, health, justice and so on) reflect consistently the principles and standards of the Convention.»

FNs barnekomité har utarbeidet en rekke generelle kommentarer til utvalgte problemstillinger. Disse kommentarene er ikke rettslig bindende, men Høyesterett har lagt stor vekt på barnekomiteens generelle kommentarer ved anvendelsen av FNs barnekonvensjon. Det vises eksempelvis til HR-2020-661-S avsnitt 80. Kommentarene gir et viktig bidrag både ved politikktutforming og lovgivningsarbeid. Det skilles mellom tolkningsuttalelser og tilrådinger om optimal praksis på konvensjonens område, samt at det må vurderes i hvilken grad uttalelsen passer på det aktuelle faktum og rettsområde, se eksempelvis Rt. 2015 side 1388 avsnitt 152. FNs barnekomité har blant annet utarbeidet generell kommentar nr. 12 (2009) om barnets rett til å bli hørt (CRC/C/GC/12).

6 Når skal det varsles?

6.1 Generelt om alternative innretninger

Innretningen av varslingsreglene kan gjøres på ulike måter. Formålet med dette høringsnotatet er å styrke fornærmedes eller dennes etterlattes stilling. Departementet mener at dette kan gjøres enten ved å vektlegge fornærmede eller dennes etterlattes syn på og behov for varsling innenfor dagens innretning av varslingsplikten, eller ved å endre reglene om varslingsplikt, slik at det som hovedregel vil være en plikt til å varsle der domfelte har overtrådt et av lovbruddene nevnt i punkt 1.

6.2 Innhente fornærmedes eller dennes etterlattes syn på varsling

En ordning med å innhente fornærmedes eller dennes etterlattes syn på varsling før kriminalomsorgen avgjør om varsling skal finne sted, vil gi fornærmede eller dennes etterlatte en mer aktiv rolle i avgjørelsesprosessen av om vilkårene for varsling etter gjeldende rett er oppfylt. Imidlertid vil det fortsatt være en skjønnsbasert ordning som medfører usikkerhet for fornærmede eller dennes etterlatte knyttet til hvorvidt kriminalomsorgen finner at vilkåret etter gjeldende rett, «av betydning», er oppfylt.

Innhenting av fornærmedes eller dennes etterlattes syn vil ikke innebære begrensninger i den rettssikkerhetsgarantien for domfelte som ligger i å kunne påklage en avgjørelse om varsling.

Etter departementets vurdering kan innhenting av fornærmedes eller dennes etterlattes syn være vanskelig å gjennomføre uten å krenke reglene om taushetsplikt, idet en slik innhenting kan være en form for varsling om en fremtidig hendelse. Det kan tenkes en ordning hvor fornærmede eller dennes etterlatte får gi uttrykk for sitt generelle syn på varsling, uten at det knyttes opp mot konkrete forhold som omfattes av varslingsreglene. Departementet er i tvil om dette vil være særlig egnet når kriminalomsorgen skal vurdere varsling i det

enkelte tilfellet. Det vises til at varslingsreglene omfatter til dels svært ulike situasjoner under straffegjennomføringen, slik at et generelt syn kan ha begrenset verdi for den konkrete vurderingen.

Departementet legger til grunn at det vil medføre en økt arbeidsbelastning for kriminalomsorgen å innhente fornærmedes eller dennes etterlattes syn på varsling. Der hvor det er flere etterlatte, vil kriminalomsorgen måtte innhente synet til hver etterlatt, og deretter vurdere om vilkårene for varsling er oppfylt for den enkelte etterlatte. I tillegg følger det av gjeldende rett at det skal vurderes konkret for hvert forhold som omfattes av varslingsreglene om vilkårene for varsling er oppfylt. Dette innebærer at kriminalomsorgen må innhente fornærmedes eller dennes etterlattes syn i et tilsvarende omfang.

6.3 Plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd

En plikt for kriminalomsorgen til å varsle fornærmede eller dennes etterlatte ved overtredelse av enkelte lovbrudd innebærer at det ikke foretas en konkret vurdering av behovet for varsling til fornærmede eller dennes etterlatte. Dette gir fornærmede eller dennes etterlatte forutsigbarhet knyttet til å motta varsel.

Samtidig kan en plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd medføre at varsling skjer i et større omfang enn fornærmede eller dennes etterlatte har behov for. Varsling vil imidlertid ikke skje dersom fornærmede eller dennes etterlatte ikke ønsker å motta varsel. Departementet legger derfor til grunn at det er en presumsjon for at varslingsplikt ikke medfører at det varsles utover der det er et behov for varsling. For å avklare om fornærmede eller dennes etterlatte ønsker å motta varsel, må kriminalomsorgen uten hinder av taushetspliktsreglene kunne kontakte fornærmede eller dennes etterlatte.

En innretning på varslingsplikten som innebærer en plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd vil gripe inn i domfeltes prosessuelle rettssikkerhetsgarantier, ved at domfelte fratras muligheten til å påklage avgjørelser om varsling. Samtidig vil en slik plikt til å varsle også være forutsigbar å forholde seg til for domfelte.

Departementet legger til grunn at en plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd også vil bidra til en enhetlig praktisering av regelverket.

En plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd kan imidlertid ikke være absolutt, og må avgrenses mot tilfeller hvor varsling kan medføre fare for domfeltes liv eller helse, jf. kapittel 9 nedenfor.

6.4 Departementets vurderinger og forslag

6.4.1 Innføring av en plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd

Departementet vurderer at innføring av en plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd vil være den beste måten å ivareta hensynet til fornærmede eller dennes etterlatte. En slik plikt vil medføre at fornærmede eller dennes etterlatte kan legge til grunn at de vil motta varsel i den grad de ønsker det, og slipper usikkerhet knyttet til om kriminalomsorgen finner at skjønnsmessige vilkår for varsling er oppfylt. Innhenting av fornærmedes eller dennes etterlattes syn på

varsling vil etter departementets vurdering ikke medføre den samme grad av trygghet for at varsling vil finne sted.

En plikt til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd vil, som beskrevet i punkt 6.1.2, innebære negative konsekvenser for domfelte. Når det gjelder manglende klageadgang, vurderer departementet at domfeltes klageinteresse svekkes når varslingsplikten ikke omfatter tilfeller hvor varsling vil medføre fare for domfeltes liv eller helse. I tillegg ligger det i forslaget at domfelte har klagerett når det gjelder avgjørelsen av hvorvidt det foreligger fare for liv eller helse, jf. punkt 9.2. Når det gjelder muligheten for at personopplysninger formidles til fornærmede eller dennes etterlatte i større utstrekning enn de har behov for, viser departementet til at plikten til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd ikke vil gjelde dersom fornærmede eller dennes etterlatte ikke ønsker å motta varsel.

Fornærmede eller dennes etterlatte kan av ulike årsaker være bosatt utenfor Norge. Departementet mener hensynene som begrunner varsling av fornærmede eller dennes etterlatte, tilsier at varslingsplikten avgrenses til de tilfellene hvor de er registrert som bosatt i Norge. Det kan i tillegg være praktisk utfordrende for kriminalomsorgen å varsle personer som bor i andre land.

6.4.2 Omfanget av plikten til å varsle ved overtredelse av enkelte lovbrudd

6.4.2.1 Hvilke lovbrudd som foreslås å utløse varslingsplikt

Det er store variasjoner i alvorlighetsgraden av lovbrudd som retter seg mot personer. Departementet går ikke inn for en generell plikt til å varsle i alle saker hvor en eller flere personer er utsatt for straffbare handlinger. Etter departementets vurdering er det mer hensiktsmessig å sondre mellom ulike lovbrudd, noe som også gjøres i Sverige (forbrytelser mot liv, helse, frihet eller fred) og Danmark (vold, trusler eller annen personfarlig kriminalitet eller en seksualforbrytelse).

Ved den nærmere innrammingen av hvilke lovbrudd det kan være aktuelt å innføre varslingsplikt for, har departementet tatt utgangspunkt i lovbruddets skadevirkninger for fornærmede. Straffebud som skal beskytte enkeltmenneskers liv og helse og fysisk, psykisk og seksuell integritet er gitt i straffeloven kapittel 24 til 26. Kapitlene gjelder vern av den personlige frihet og fred, voldslovbrudd og seksuallovbrudd.

Strafferammen gir uttrykk for den straffbare handlingens straffverdighet. Det er stor variasjon i strafferammen for lovbruddene som omhandles i disse kapitlene. Departementet mener at straffebudene med de laveste strafferammene ikke bør omfattes av varslingsplikten. Samtidig mener departementet at behovet som ligger bak forslaget om å endre reglene for varsling, ikke i tilstrekkelig grad vil imøtekommes dersom bare de straffbare handlingene som har de høyeste strafferammene, skal omfattes av varslingsplikten. Departementet foreslår derfor at varslingsplikt skal gjelde for forbrytelser etter straffeloven kapittel 24 til 26 som har en strafferamme på fengsel inntil 6 år eller høyere. Enkelte av straffebudene har i tillegg til strafferammen bestemmelser om minstestStraff. Disse bestemmelsene får ingen selvstendig betydning i forhold til å utløse varslingsplikt. Det vises til at det ikke er gitt særskilte regler om minstestStraff for lovbrudd med lavere strafferamme enn 6 år.

Straffeloven åpner for at straff kan fastsettes til en mildere straffart enn det som følger av det enkelte straffebudet. En generell bestemmelse om dette følger av

§ 80. Etter § 276 annet ledd kan straffen for drap og forhold som rammes av § 274 annet ledd settes til en mildere straffart. Departementet vurderer at hensynet til fornærmede eller dennes etterlatte i tilfeller hvor retten har funnet grunnlag for å idømme en mildere straffart etter § 276 annet ledd, ikke tilsier at det skal gjelde en plikt til å varsle. Departementet går derfor inn for at varslingsplikten avgrenses mot slike tilfeller. Departementet er i tvil om det også bør gjøres unntak fra varslingsplikten dersom den generelle regelen i § 80 er anvendt på forholdet. Bestemmelsen omfatter en rekke forhold som kan medføre en mildere straffart, og det fremstår ikke opplagt at hensynet som ligger bak en varslingsplikt vil være mindre når § 80 anvendes på forholdet. Departementet går inn for at varslingsplikten skal gjelde selv om det er idømt en mildere straffart i medhold av § 80.

Straffeloven gir i § 278 en særlig regel for medlidenhetsdrap. Departementet vurderer at hensynet til etterlatte ikke tilsier at en slik handling skal utløse varslingsplikt. Departementet foreslår derfor at varslingsplikten ikke skal omfatte forbrytelser som faller inn under strl. § 278. Departementet vurderer også at medvirkningsansvaret som er straffebelagt etter strl. § 277 har en slik karakter at hensynet som ligger bak innføring av en plikt til å varsle, ikke i like stor grad gjør seg gjeldende som ved andre alvorlige voldslovbrudd. Departementet foreslår derfor at det ikke skal gjelde varslingsplikt for forhold som rammes av strl. § 277.

Varslingsplikten foreslås etter dette å omfatte følgende bestemmelser i straffeloven: Grov tvang (§ 252), tvangsekteskap (§ 253), grov frihetsberøvelse (§ 255), forbund om grov frihetsberøvelse (§ 256), menneskehandel (§ 257), grov menneskehandel (§ 258), slaveri (§ 259), forbund om slaveri (§ 260), grov omsorgsunndragelse (§ 261 annet ledd), grov konverteringsterapi (§ 270 a), grov kroppskrenkelse (§ 272), kroppsskade (§ 273), grov kroppsskade (§ 274), drap (§ 275), forbund om drap eller å volde betydelig skade på kropp og helse (§ 279), uaktsom forvoldelse av død (§ 281), mishandling i nære relasjoner (§ 282), grov mishandling i nære relasjoner (§ 283), kjønnslemlestelse (§ 284), grov kjønnslemlestelse (§ 285), voldtekt (§ 291), grov voldtekt (§ 293), grovt uaktsom voldtekt (§ 294), misbruk av overmaktsforhold og lignende (§ 295), seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon (§ 296), voldtekt av barn under 14 år (§ 299), grov voldtekt av barn under 14 år (§ 301), seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år (§ 302), grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år (§ 303), incest (§ 312), seksuell omgang mellom andre nærstående (§ 314) og å fremme andres prostitusjon (§ 315 første ledd bokstav a).

For lovbrudd som ikke omfattes av forslaget om varslingsplikt, er det departementets vurdering at fornærmede eller dennes etterlatte i tilstrekkelig grad ivaretas av vilkåret for varsling etter gjeldende rett, altså en skjønnsmessig vurdering av om det er «av betydning» for fornærmede eller dennes etterlatte. Gjeldende rett foreslås videreført for disse lovbruddene.

I saker som angår barn og unge, viser departementet særlig til at det er gitt føringer for varsling i retningslinjer til straffegjennomføringsloven § 7 b, punkt 7b.4. Følgende hitsettes:

«Personer under 18 år kan ha et særlig behov for varsel. Dersom fornærmede eller dennes etterlatte er under 18 år når varsling vil kunne være aktuelt, skal varsling vurderes særlig nøye, herunder om det kan være behov for varsling også ved mindre alvorlige lovbrudd. Dersom kriminalomsorgen etter en konkret vurdering

kommer til at varsel ikke skal gis, skal vurderingen nedtegnes og følge saken, slik at notoritet sikres.»

6.4.2.2 *Presisering av hvilke opplysninger som foreslås omfattet*

Plikten til å varsle ved lovbruddene som er nevnt i punkt 6.4.2.1 foreslås å gjelde for de opplysningene som det etter gjeldende rett skal varsles om dersom det er «av betydning» for fornærmede eller dennes etterlatte, og de opplysningene som foreslås i punkt 8. Departementet vurderer at varslingsplikten ikke skal omfatte opplysninger om vilkår satt av kriminalomsorgen om å overholde bestemmelser om oppholdssted, arbeid eller opplæring, eller å unnlate å ha samkvem med bestemte personer, og vilkår fastsatt ved prøveløslatelse fra forvaring. Gjeldende rett fastsetter at varslingsplikten bare skal skje dersom vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte. Informasjon om vilkår som nevnt er inngripende overfor domfelte. Departementet går derfor inn for at varslingsplikten om slike vilkår ikke skal finne sted utover det som følger av gjeldende rett.

6.5 Vurdering av forslaget opp mot krav etter EMK artikkel 8 nr. 2

Formålet med varslingsplikten er at fornærmede eller dennes etterlatte skal kunne legge til grunn at de, med mindre varslingsplikten vil medføre fare for domfeltes liv eller helse, vil motta varsel om relevante forhold knyttet til domfeltes straffegjennomføring. Dette vil ivareta hensynet til fornærmede eller dennes etterlattes helse og rettigheter, ved at usikkerheten knyttet til en skjønsmessig vurdering fra kriminalomsorgen fjernes. Departementet mener den forutsigbarheten som ligger i en varslingsplikt vil være et viktig bidrag for fornærmedes eller dennes etterlattes videre livsløp. Varslingsplikt er etter departementets syn et egnet tiltak for å redusere belastningen for fornærmede eller dennes etterlatte av å møte domfelte ute i samfunnet. Etter departementets vurdering vil fornærmede eller dennes etterlatte ikke få en tilsvarende grad av forutsigbarhet ved mindre inngripende tiltak, dvs. tiltak som forutsetter en skjønsmessig vurdering av kriminalomsorgen.

Varslingsplikt fratrar domfelte prosessuelle rettigheter, ved at varslingsplikten ikke er gjenstand for klage. Imidlertid foreslår departementet at kriminalomsorgens avgjørelse av om varslingsplikten vil medføre fare for domfeltes liv eller helse, skal kunne påklages av domfelte, jf. punkt 9.2. I praksis vil dette særlig være aktuelt der kriminalomsorgen ikke finner at det foreligger noen slik fare, men den domfelte frykter represalier. Dette vil styrke domfeltes prosessuelle stilling, og gjøre konsekvensene av å ikke kunne påklage selve varslingsplikten mindre.

Departementet vurderer at varslingsplikt er et forholdsmessig inngrep i domfeltes personvern. Hensynet til fornærmedes eller dennes etterlattes tilværelse etter en alvorlig straffbar handling veier etter departementets syn tyngre enn de negative konsekvensene varslingsplikt medfører for domfelte.

Varslingsplikt ved alvorlige straffbare forhold som nevnt i punkt 6.2.2.1 er etter departementets syn et lovlig inngrep etter EMK artikkel 8 nr. 2.

7 Hvem skal varsles?

Etter gjeldende rett legges det til grunn at fornærmedes etterlatte er ektefelle, samboer, barn, foreldre eller søsken, jf. retningslinjer til

straffegjennomføringsloven § 7 b, punkt 7b.2. Dette er en utvidet personkrets i forhold til det som følger av straffeprosessloven § 93 a, hvor søsken ikke omfattes.

Departementet går ikke inn for å utvide ytterligere den personkretsen som regnes som etterlatte. Varsling medfører unntak fra taushetspliktsreglene, og er et inngrep i domfeltes personvern. Departementet mener på denne bakgrunn at varsling bare bør skje til den personkretsen som generelt regnes som nærmeste pårørende. Det presiseres at varsel til fornærmede eller dennes etterlatte som er under 18 år skal sendes til vedkommendes verge.

Departementet presiserer at det ikke foreslås noen endring i rettstilstanden når det gjelder at det kun er fornærmede eller dennes etterlatte i de(n) straffesaken(e) domfelte faktisk gjennomfører straff for, som omfattes av varslingsreglene. Dette gjelder også forvaringsdom for nye forhold, som medfører at tidligere idømt tidsbestemt fengselsstraff faller bort før straffens utløp. Det vises til retningslinjer til straffegjennomføringsloven § 7 b, punkt 7b.2.

For å kunne varsle er kriminalomsorgen avhengig av tilgang til opplysninger om fornærmede eller dennes etterlatte. Departementet har igangsatt arbeidet med å utvide kriminalomsorgens tilgang til Folkeregisteret.

Når det gjelder hvordan varsel skal gis, viser departementet til retningslinjer til straffegjennomføringsloven § 7 b, punkt 7b.5. Det tilligger kriminalomsorgen å bestemme hvordan et varsel skal gis. Sikre digitale løsninger bør imidlertid benyttes så langt det er mulig. Det vises til at personopplysningsloven 2000 § 13 inneholder regler om informasjonssikkerhet ved behandling av personopplysninger, og at regler om sikker elektronisk kommunikasjon med og i forvaltningen også følger av eForvaltningsforskriften.

8 Ved hvilke situasjoner under straffegjennomføring skal det varsles?

8.1 Innledning

Gjeldende rett åpner for varsling i en rekke tilfeller, og det foreslås å videreføre disse. For å sette fornærmede eller dennes etterlatte bedre i stand til å håndtere tilværelsen etter det straffbare forholdet vurderer departementet at det er behov for å varsle om flere situasjoner under domfeltes straffegjennomføring enn det som ligger i dagens regler.

Departementet presiserer at forslagene om utvidelse av situasjoner det skal varsles om, gjelder både den foreslåtte varslingsplikten for bestemte lovbrudd, jf. punkt 6.2.2.1, og varslingsplikt som følger av at vilkåret om å være «av betydning» er oppfylt.

8.2 Varsel om innsettelse i fengsel

Innsettelse i fengsel er nærmere regulert i forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff. Etter § 1 skal varetektsfengslede som domfelles, overføres til fullbyrding straks kriminalomsorgen mottar fullbyrdingsordre fra påtalemyndigheten. For domfelte som er på frifot, skal kriminalomsorgen etter § 2 innkalle til straffegjennomføring «så snart som mulig etter at fullbyrdingsordre er mottatt fra påtalemyndigheten.» Det følger av § 3 at det skal gå minst tre uker fra

innkallingen til straffegjennomføringen påbegynnes, og som hovedregel skal domfelte starte gjennomføringen «innen 60 dager etter at kriminalomsorgen mottok fullbyrdingsordre.» Domfelte kan også være varetektsfengslet da ubetinget dom på frihetsstraff blir rettskraftig, og vil da gå direkte fra varetektsfengsling til domssoning.

Kunnskap om at domfelte starter soningen kan bidra til forutsigbarhet for fornærmede eller dennes etterlatte. Etter departementets vurdering vil varsling om tidspunkt for innsettelse i fengsel bidra til å ivareta hensynene bak varslingsreglene.

Etter departementets vurdering vil det være mest treffsikkert å knytte varsling til tidspunktet når innsatte faktisk starter straffegjennomføringen. Det vises til at det kan forekomme at dette tidspunktet avviker fra tidspunktet som følger av innkallingen. Departementet mener at varsling om tidspunkter som det hefter usikkerhet ved, bør unngås. Departementet ser isolert sett at hensynet til at fornærmede eller dennes etterlattes mulighet til å innrette seg etter varselet vil bli best ivaretatt dersom varselet kommer før straffegjennomføringen starter. Etter departementets syn vil imidlertid nevnte usikkerhet bidra til å svekke dette argumentet. Av hensyn til at regelverket skal være enkelt å praktisere, mener departementet at det samme skjæringspunktet skal legges til grunn når domfelte går direkte fra varetektsfengsling til soning.

For saker som ikke vil omfattes av varslingsplikten, men hvor kriminalomsorgen skal vurdere om varsel er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte, vil utløp av klagefrist for domfelte, eventuelt klagebehandling, medføre at fornærmede eller dennes etterlatte vil motta varsel en viss tid etter at straffegjennomføringen faktisk har startet. I disse tilfellene må varsling finne sted så snart som mulig etter at klagefristen er utløpt eller klagebehandlingen er avsluttet.

8.3 Varsel om soningsutsettelse

Soning kan av ulike årsaker bli utsatt. Dette gjelder blant annet dersom en benådningssøknad er anbefalt av påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 458, og dersom det foreligger alvorlige helsetilstander eller «vektige grunner» forøvrig, jf. strpl. § 459. Etter forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff kan soning utsettes ved graviditet, fødsel og militærtjeneste.

Etter departementets vurdering vil det også være av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å bli varslet om tidspunkt for en eventuell soningsutsettelse. Dette vil harmonere med rettstilstanden når det gjelder straffavbrudd, som det er anledning til å varsle fornærmede eller dennes etterlatte om etter gjeldende rett. Departementet går etter dette inn for at varslingsreglene utvides til å omfatte tidspunkt for soningsutsettelse.

8.4 Varsel om gjeninnsettelse i fengsel

Domfelte kan unndra seg gjennomføringen av fengselsstraff. Varsling om dette følger allerede av gjeldende rett. Dersom domfelte pågripes på frifot eller selv melder seg hos politiet eller kriminalomsorgen, vil domfelte gjeninnsettes i fengsel. Departementet mener det vil ha betydning for fornærmedes eller dennes etterlattes forutsigbarhet å bli varslet så snart som mulig om tidspunktet for

gjeninnsettelse i fengsel, og foreslår at varslingsreglene utvides til å omfatte denne informasjonen.

Domfelte som har fått straffavbrudd, vil også gjeninnsettes i fengsel dersom vilkårene for straffavbrudd ikke lenger er til stede. Etter departementets vurdering vil det også ha betydning for fornærmedes eller dennes etterlattes forutsigbarhet å bli varslet så snart som mulig om dette. Departementet går derfor inn for at varslingsreglene utvides til også å omfatte gjeninnsettelse i fengsel etter straffavbrudd.

8.5 Varsel om sted for straffgjennomføring

Departementet har vurdert om reglene bør åpne for at fornærmede eller dennes etterlatte får nærmere informasjon om sted for straffgjennomføring. Dette vil være aktuelt ved soningsstart og gjeninnsettelse, men også dersom domfelte overføres til andre fengsler i løpet av soningstiden. Departementet legger til grunn at slik informasjon vil ha betydning for fornærmede eller dennes etterlattes forutsigbarhet. Informasjon om det aktuelle fengselet kan imidlertid gripe inn i vernet av domfeltes personopplysninger, siden valg av fengsel kan si noe om hvordan kriminalomsorgen vurderer ulike forhold knyttet til domfelte.

Departementet går derfor ikke inn for at fornærmede eller dennes etterlatte skal få informasjon om det aktuelle fengselet. Departementet mener at hensynet til fornærmede eller dennes etterlatte kan ivaretas på en god måte dersom de får informasjon om et nærmere avgrenset geografisk område. Departementet anser at kriminalomsorgens regioninndeling vil være en hensiktsmessig geografisk avgrensning, som vil ivareta vernet av domfeltes personopplysninger samtidig som det vil bidra til forutsigbarhet for fornærmede eller dennes etterlatte.

8.6 Varsel om fremstilling

Etter strgfjl. § 34 kan kriminalomsorgen fremstille innsatte utenfor fengsel med følge av ansatte. Bestemmelsen stiller ingen krav til formålet med fremstillingen. Fremstilling kan benyttes i ulike situasjoner. Det kan være fremstilling av en innsatt til for eksempel viktige familieanliggender, lege- eller tannlegebesøk og kontakt med offentlig myndighet. Fremstilling kan også finne sted som del av et rehabiliteringsopplegg, eller for å redusere belastningen der straffgjennomføringen er spesielt tyngende. Flere innsatte kan også fremstilles sammen for felles aktivitet, for eksempel trening, turgåing eller kinobesøk.

Hensynet til fornærmedes forutsigbarhet tilsier, på samme måte som ved andre utganger fra fengsel, at regelverket åpner for varsling om fremstillinger. Samtidig gjennomfører kriminalomsorgen årlig et stort antall fremstillinger. Tall for 2022 viser at det ble gjennomført omtrent 50 000 fremstillinger til ulike formål. En ordning som generelt åpner for varsling ved fremstillinger vil derfor være ressurskrevende for kriminalomsorgen å ivareta. Dette vil gjelde både den foreslåtte varslingsplikten ved alvorlige lovbrudd og der varslingsplikten beror på en skjønsmessig vurdering av om visse vilkår er oppfylt. Noen domfelte kan også ha et stort antall fremstillinger, for eksempel ved et behandlingsopplegg.

Departementet antar at varsel i et stort omfang i seg selv kan være belastende for domfelte, selv om ikke formålet med fremstillingen gjøres kjent for fornærmede eller dennes etterlatte. Departementet går etter dette ikke inn for en utvidelse av varslingsreglene til å omfatte fremstillinger generelt.

For noen fremstillinger kan det imidlertid foreligge en åpenbar risiko for at fornærmede eller dennes etterlatte vil kunne påtreffe domfelte. I slike situasjoner kan det være av stor betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å motta varsel. Dette kan eksempelvis være ved begravelser eller andre minnedager, når domfelte og fornærmede/dennes etterlatte er i familie.

For at varsling i slike situasjoner skal virke etter sin hensikt, vil det etter departementets vurdering være nødvendig at fornærmede eller dennes etterlatte i tillegg til å bli informert om tidspunktet for fremstillingen, også gjøres kjent med formålet med fremstillingen.

Dette representerer et større inngrep i domfeltes personvern enn de øvrige forslagene i dette kapitlet. Imidlertid vil hensynet til fornærmede eller dennes etterlatte etter departementets vurdering ikke kunne ivaretas på en god måte uten at de mottar informasjon om tidspunkt for og formål med fremstillingen. Det ligger i forslaget at det skal være en høy terskel for varsling. Departementet foreslår at dette synliggjøres gjennom et vilkår om at det må foreligge sannsynlighetsovervekt for at domfelte og fornærmede eller dennes etterlatte vil kunne møte hverandre under fremstillingen. Departementet antar at varsling på nevnte vilkår vil gjelde et begrenset antall tilfeller, både i forhold til den enkelte domfelte og totalt sett.

Det er en forutsetning for forslaget om varsling i disse tilfellene at domfelte enten har begått alvorlige lovbrudd som omfattes av den foreslåtte varslingsplikten, eller at vilkåret etter gjeldende rett om at varsling er «av betydning» er oppfylt.

8.7 Varsel om soningsoverføring

Utenlandske borgere som er domfelt i Norge, kan bli overført til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet eller et annet land de har tilknytning til. Det rettslige grunnlaget for soningsoverføring er lov om fullbyrding av nordiske dommer på straff m.v., lov om overføring av domfelte (herunder etter overføringskonvensjonen eller gyldighetskonvensjonen) og bilaterale overføringsavtaler med Thailand, Romania, Latvia og Litauen.

Når soningsoverføring er gjennomført, vil fornærmede eller dennes etterlatte ikke motta noen varsler fra kriminalomsorgen, siden kriminalomsorgen ikke lenger gjennomfører straffen. Manglende kunnskap om årsaken til at varsler uteblir kan generelt være egnet til å skape uvisshet hos fornærmede eller dennes etterlatte og spesielt om tidspunkt for løslatelse. Etter departementets vurdering vil det derfor være av betydning for fornærmedes eller dennes etterlattes mulighet til en forutsigbar fremtid å bli varslet om at domfelte er soningsoverført til et annet land. Etter departementets syn vil slik varsling være lite inngripende overfor domfelte.

I mange tilfeller vil det fremgå av ulike rettsdokumenter og rettsforhandlinger hvilket land domfelte er borger av eller har tilknytning til. Fornærmede eller dennes etterlatte kan ha kjennskap til dette og vil således ha kunnskap om hvilket land domfelte soningsoverføres til. Likevel mener departementet at kriminalomsorgen ikke skal opplyse om hvilket land domfelte soningsoverføres til. Dette begrunnes med at informasjon om det aktuelle landet etter departementets vurdering ikke vil gi fornærmede eller dennes etterlatte større grad av forutsigbarhet enn det som allerede følger av informasjonen om at domfelte er soningsoverført. Ulike land har ulike regler for straffegjennomføring, herunder

tidspunkt for prøveløslatelse. Det kan hevdes at det vil være av en viss betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å ha kunnskap om det regelverket som er bestemmende for straffegjennomføringen. Departementet mener imidlertid at dette ikke nødvendigvis vil bidra til å gi fornærmede eller dennes etterlatte økt forutsigbarhet, da slike regler ofte forutsetter skjønnsmessige vurderinger og således vil gi liten veiledning om konkrete avgjørelser om straffegjennomføringen.

8.8 Varsel om benådning

Etter Grunnloven § 20 kan Kongen i statsråd benåde en domfelt for idømt straff. Benådning kan finne sted både før soning har startet og etter at soning er påbegynt, og innebærer at straffen ikke skal gjennomføres.

Departementet mener det vil være av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få informasjon om at domfelte er benådet, siden det vil medføre at de ikke mottar flere varsler knyttet til domfeltes straffegjennomføring. Opplysninger om at en domfelt er benådet, omfattes heller ikke av taushetspliktsreglene i forvaltningsloven, jf. § 13 a nr. 4.

Departementet foreslår at kriminalomsorgen kan varsle fornærmede eller dennes etterlatte om at domfelte er benådet.

8.9 Varsel ved midlertidig utlevering og overlevering

Personer som ikke er norske statsborgere og som oppholder seg her i landet, kan etter utleveringsloven utleveres dersom de i et annet land er siktet, tiltalt eller domfelt for en straffbar handling. Dette gjelder imidlertid ikke hvis personen er domfelt i Norge for den samme handlingen som utleveringen gjelder. Det følger av utleveringsloven § 11 at dersom den som begjæres utlevert, er dømt til frihetsstraff i Norge for et annet forhold enn utleveringen gjelder, kan utlevering ikke finne sted før vedkommende løslates fra fengsel.

Imidlertid åpner utleveringsloven i § 11 nr. 2 for at utlevering «til rettsforfølgning» kan skje under straffegjennomføring her i landet, dersom den utleverte returneres til Norge når rettsforfølgningen er ferdig.

Etter arrestordreloven § 31 første ledd annet punktum kan overlevering utsettes dersom den ettersøkte skal fullbyrde en dom for et annet straffbart forhold. Dette omfatter situasjoner hvor soningen har startet. Andre ledd åpner for midlertidig overlevering.

Ved utlevering til rettsforfølgning i et annet land eller midlertidig overlevering vil fornærmede eller dennes etterlatte ikke motta varsler om domfeltes straffegjennomføring, og det kan ha betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få informasjon om hvorfor de ikke mottar varsler i denne perioden.

Det vil imidlertid medføre at fornærmede eller dennes etterlatte får kunnskap om at domfelte er under rettsforfølgning eller domfelt for andre straffbare forhold, og vil representere et vesentlig inngrep i domfeltes personvern. I motsetning til de situasjonene som representerer en varig soningsendring, slik at fornærmede eller dennes etterlatte ikke vil motta flere varsler om domfeltes straffegjennomføring, gjelder ikke dette ved utlevering til rettsforfølgning og midlertidig overlevering. Etter at domfelte har returnert til straffegjennomføring i Norge, vil varsling av fornærmede eller dennes etterlatte gjenopptas.

Departementet vurderer at hensynet til fornærmede eller dennes etterlatte ikke har tilstrekkelig styrke til å begrunne det inngrepet i domfeltes personvern som varsling om utlevering til rettsforfølging og midlertidig overlevering vil medføre. Departementet går derfor inn for å avgrense området for varsling mot disse forholdene.

8.10 Varsel om dødsfall

Det er vanlig å kunngjøre dødsfall offentlig, men det er likevel ingen plikt til å annonsere et dødsfall. Mens det er regler for hvordan dødsfall skal meldes til og registreres hos offentlige myndigheter, har privatpersoner ikke krav på informasjon om en persons bortgang.

Departementet mener det vil være av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få kunnskap om at domfelte er død. På samme måte som ved soningsoverføring og benådning medfører domfeltes dødsfall at fornærmede eller dennes etterlatte ikke vil motta flere varsler fra kriminalomsorgen. Manglende kunnskap om årsaken til at det ikke kommer flere varsler, kan også ved dødsfall bidra til å skape usikkerhet hos fornærmede eller dennes etterlatte. Departementet mener derfor at varsel om dødsfall vil ha betydning for fornærmedes eller dennes etterlattes forutsigbarhet. Opplysninger om avdøde personer er heller ikke omfattet av personvernregelverket, men taushetsplikten etter fvl. § 13 første ledd nr. 1 gjelder for opplysninger om avdøde personer. Samtidig understrekes det at det ikke ligger i forslaget at fornærmede eller dennes etterlatte skal få informasjon om årsaken til dødsfallet, eller når eller hvor det fant sted. Varselet skal utelukkende opplyse om at domfelte er død.

8.11 Varsel om mediedeltakelse

Det følger av strgf. § 24 at kriminalomsorgen kan gi tillatelse til reportasje fra fengsel, og at innsatte har rett til å la seg intervju og fotografere. Utfyllende bestemmelser er gitt i retningslinjer til straffegjennomføringsloven punkt 24.

På samme måte som det kan oppleves belastende for fornærmede eller dennes etterlatte å møte domfelte ute i samfunnet, kan det oppleves belastende å «møte» domfelte gjennom media. Etter departementets vurdering gjør hensynet som begrunner varsling av fornærmede eller dennes etterlatte seg også gjeldende ved mediedeltakelse.

I dagens medievirkelighet eksisterer imidlertid ulike plattformer, for eksempel TV, radio, podcaster, Youtube og Instagram. Dersom varsel skal gjelde all mediedeltakelse, vil dette kunne bli ressurskrevende og utfordrende for kriminalomsorgen å ha oversikt over. Departementet foreslår derfor at varsel om mediedeltakelse begrenses til aviser, både papirformat og nettutgave, og TV. I tillegg foreslår departementet at varsling bare skal omfatte de tilfellene hvor domfelte har en fremtredende rolle i intervju eller reportasje.

Fengslene vil normalt ha kjennskap til reportasjer og intervju med innsatte. Unntak kan likevel forekomme, særlig ved utganger fra fengsel. Det ligger i forslaget at det er en forutsetning at kriminalomsorgen rent faktisk er kjent med mediedeltakelsen.

Det kan være ulik praktisering av angivelse av dato for publisering. En planlagt publiseringsdato kan også være gjenstand for endringer. Departementet foreslår derfor at varsel om mediedeltakelse gis uten en nærmere tidsangivelse.

8.12 Nærmere om varsling av tidspunktene for permisjon og frigang

Permisjon kan innvilges i form av ordinær permisjon, velferdspermisjon og korttidspermisjon av noen timers varighet. Domfelte kan etter forskrift om straffegjennomføring § 3-30 innvilges et ordinært samlet permisjonsfravær årlig på inntil 18 døgn, og i særlige tilfeller inntil 30 døgn. I overgangsbolig gjelder egne bestemmelser om permisjonskvote.

Kriminalomsorgen kan etter strgfjl. § 20 gi innsatte tillatelse til å delta i arbeid, opplæring eller program. Frigang skal etter forskrift om straffegjennomføring § 3-14 som hovedregel være begrenset til ett år, men kan utvides til 2 år dersom frigangen gjelder undervisning. Innvilgelse av frigang skjer hovedsakelig når innsatte soner i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig.

Permisjon og frigang vil i mange tilfeller medføre hyppige utganger fra fengsel. Varsel om hver enkelt utgang vil medføre en stor arbeidsbyrde for kriminalomsorgen. Det vil også kunne være belastende for fornærmede eller dennes etterlatte å varsles om hver utgang.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at varsel om permisjon og frigang skal meddeles fornærmede eller dennes etterlatte samlet for en nærmere tidsavgrenset periode. Departementet har vurdert en avgrensning på henholdsvis 1, 3 og 6 måneder. Om varsling hver måned vurderer departementet at dette vil være for ressurskrevende for kriminalomsorgen, i tillegg til at det også kan oppleves belastende for fornærmede eller dennes etterlatte å motta varsel med relativt kort mellomrom. Etter departementets vurdering er varsling for en periode på 6 måneder ikke hensiktsmessig, da det vil kunne skje flere endringer i løpet av en så lang tidsperiode. Departementet har etter dette blitt stående ved en avgrensning på 3 måneder. Etter departementets syn ivaretar denne tidsavgrensningen hensynet til kriminalomsorgens ressursbruk og hensynet til at fornærmede eller dennes etterlatte ikke mottar varsler så hyppig at det kan oppleves som belastende, på en god måte.

Forslaget innebærer at fornærmede eller dennes etterlatte vil motta ett varsel som inneholder informasjon om tidspunktene for planlagt permisjon og frigang for 3 måneder. Vilkår som er fastsatt for permisjon etter lovutkastet § 7 d første ledd, skal også omfattes av dette varselet.

Det kan imidlertid ikke utelukkes at det kan skje endringer i forhold til det som er planlagt, enten ved bortfall av utganger eller innvilgelse av nye utganger. Det kan også skje endringer når det gjelder vilkår for permisjon. Departementet presiserer derfor at det ligger i forslaget at fornærmede eller dennes etterlatte skal varsles særskilt dersom det skjer endringer i forhold til 3-månedersvarselet.

Departementet vurderer at en innretning som foreslått ikke vil redusere fornærmedes eller dennes etterlattes forutsigbarhet som varslingsreglene er ment å ivareta.

Forslaget omfatter både den foreslåtte varslingsplikten og varsling som skal skje etter gjeldende rett når vilkåret «av betydning» er oppfylt.

8.13 Vurdering av forslagene opp mot krav etter EMK artikkel 8 nr. 2

Forslagene vil ivareta hensynet til fornærmede eller dennes etterlattes helse og rettigheter gjennom å bidra til økt forutsigbarhet når det gjelder muligheten for å påtreffe domfelte ute i samfunnet. Like viktig som å få informasjon om konkrete utganger fra fengsel m.m. kan det være å få informasjon om forhold som medfører at fornærmede eller dennes etterlatte ikke vil motta flere varsler.

Forslaget medfører at flere personopplysninger om domfelte vil bli delt med fornærmede eller dennes etterlatte. Departementet viser til at opplysningene i det vesentligste gjelder tidspunkt for inn- eller utganger fra fengsel og forhold som medfører at varsling ikke lenger vil finne sted. I det vesentligste er de aktuelle personopplysningene ikke sensitive. Personkretsen som mottar disse opplysningene er også begrenset, jf. kapittel 7.

Departementet vurderer at hensynet til domfeltes sikkerhet og domfeltes prosessuelle garantier er ivaretatt. Det skal ikke varsles dersom varsling medfører fare for domfeltes liv eller helse, jf. kapittel 9. Domfelte kan påklage kriminalomsorgens avgjørelse av dette spørsmålet. Avgjørelse om varsling etter vilkåret etter gjeldende rett, «betydning for», er et enkeltvedtak som kan påklages av domfelte.

Departementet vurderer at formidling av informasjon til fornærmede eller dennes etterlatte som foreslått i kapittel 8 er et egnet tiltak for å ivareta hensynet til fornærmede eller dennes etterlattes helse eller rettigheter. Ivaretagelse av dette hensynet vil etter departementets syn vanskelig kunne oppnås ved mindre inngripende tiltak. Arten av de aktuelle personopplysningene sammenholdt med vektleggingen av domfeltes sikkerhet og de prosessuelle garantier som foreligger, gjør at departementet vurderer forslagene i kapittel 8 som forholdsmessig.

Når det gjelder varsling om fremstilling, foreslås det at informasjonen skal inneholde nærmere opplysninger om hva fremstillingen gjelder. Etter forslaget er det et vilkår at det foreligger sannsynlighetsovervekt for at fornærmede eller dennes etterlatte vil kunne påtreffe domfelte. Etter departementets vurdering er det en forutsetning for å oppnå formålet med varsling at fornærmede eller dennes etterlatte får slik informasjon som ligger i forslaget. Samtidig gjelder begrensningen av hensyn til domfeltes sikkerhet også her, samt at domfelte har de samme prosessuelle garantier som nevnt over.

Departementet legger videre til grunn at det for den enkelte domfelte vil være få tilfeller hvor kravet til sannsynlighetsovervekt er oppfylt, slik at inngrepet i domfeltes personvern derfor vil være begrenset.

Etter departementets syn er varsling som foreslått i kapittel 8 et lovlig inngrep etter EMK artikkel 8 nr. 2.

9 Hensyn til domfeltes liv eller helse

9.1 Vurdering av om det foreligger fare for domfeltes liv eller helse

Det følger av retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 7 b punkt 7b.3 at det alltid skal vurderes om varsling vil kunne få betydning for domfeltes sikkerhet, og at fornærmede eller dennes etterlatte i så fall ikke skal varsles.

Departementet mener at denne begrensningen i varslingsplikten er av en slik betydning for domfelte at den bør fremgå direkte av lovteksten. Det foreslås derfor en egen bestemmelse om dette i straffegjennomføringsloven.

Det må foreligge konkrete holdepunkter av en viss tyngde for at domfeltes liv eller helse er i fare, for at bestemmelsen skal komme til anvendelse. En generell mulighet for at sikkerheten settes i fare, vil normalt ikke være tilstrekkelig.

Opplysninger som er nødvendige for vurderingen vil blant annet fremgå av domspremissene, strafferettslig historikk og øvrige opplysninger om domfelte og fornærmede og dennes etterlatte som kriminalomsorgen er kjent med.

Politiet skal kontaktes for uttalelse dersom det antas å være fare for hevnaksjoner eller lignende.

Hvorvidt varsling vil medføre fare for domfeltes liv eller helse må vurderes konkret etter hva varselet gjelder. Det kan for eksempel være en lavere terskel for å anse at det kan foreligge en faresituasjon ved varsel om utganger fra fengsel, enn ved varsel om mediedeltakelse.

For å ivareta hensynet til barnets beste etter barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og barnets rett til å bli hørt etter artikkel 12 nr. 2, foreslår departementet en egen bestemmelse om at domfelte under 18 år skal gis anledning til å uttale seg før det treffes avgjørelse om hvorvidt varsling kan medføre fare for vedkommendes liv eller helse. Dette vil kunne være et viktig supplement til kriminalomsorgens vurdering av domfeltes sikkerhet. Retten til å uttale seg foreslås å gjelde generelt, både der varsling finner sted etter den foreslåtte varslingsplikten og varsling etter gjeldende rett.

9.2 Klagerett når det straffbare forholdet omfattes av varslingsplikten

Kriminalomsorgens avgjørelse av hvorvidt det foreligger fare for domfeltes liv eller helse vil være «bestemmende for» domfeltes rettigheter eller plikter, jf. fvl. § 2 første ledd bokstav b sammenholdt med bokstav a. Forvaltningsloven vil derfor gjelde for disse avgjørelsene, herunder klageretten. Det kan gjøres unntak fra forvaltningslovens generelle regler i annen lov. Da det ligger i forslaget om varslingsplikt ved alvorlige lovbrudd at domfelte ikke har klagerett, er det nødvendig å vurdere om dette skal omfatte den sikkerhetsmessige vurderingen.

Kriminalomsorgens avgjørelser knyttet til domfeltes sikkerhet kan være av stor betydning for domfelte. Departementet vurderer at det er en viktig rettssikkerhetsgaranti for domfelte å kunne påklage disse avgjørelsene. I tillegg vil domfelte kunne komme med opplysninger som er relevante for sikkerhetsvurderingen, som kriminalomsorgen ikke er kjent med. Departementet går derfor inn for at det ikke skal gjøres unntak fra forvaltningslovens klageregler for domfelte ved avgjørelser av om varsling vil medføre fare for liv eller helse.

Fornærmede eller dennes etterlatte vil også etter fvl. § 2 første ledd bokstav e være part i saken, idet kriminalomsorgens avgjørelse også er bestemmende for deres rettigheter eller plikter. Avgjørelsene fordrer en avveining av ulike forhold av betydning for om varsling medfører fare for domfeltes liv eller helse.

Straffegjennomføringsloven innskrenker også retten til partsinnsyn etter forvaltningslovens regler. Dette gjelder etter § 7 bokstav c «opplysninger som det av hensyn til en annen person må anses utilrådelig at parten får kjennskap til» og

«opplysninger i et dokument dersom innsyn er utilrådelig på grunn av sikkerhetsmessige hensyn». Departementet antar at avgjørelser knyttet til domfeltes sikkerhet i mange tilfeller kan bli omfattet av § 7 bokstav c, og at det vil vanskeliggjøre fornærmedes eller dennes etterlattes mulighet til å begrunne en eventuell klage. Departementet går inn for at fornærmede eller dennes etterlatte ikke skal ha klagerett ved avgjørelser av om varsling vil medføre fare for domfeltes liv eller helse.

10 Behandling av personopplysninger og fritak fra taushetsplikt

10.1 Behandling av personopplysninger

Grunnvilkårene for behandling av personopplysninger følger av personopplysningsloven 2000 § 11. Det må foreligge et behandlingsgrunnlag, personopplysninger må bare nyttes til uttrykkelig angitte formål og uten at den registrerte samtykker, ikke brukes senere til formål som er uforenlig med det opprinnelige formålet. I tillegg er det et krav om at personopplysningene er tilstrekkelige og relevante for formålet med behandlingen, er korrekte og oppdatert og ikke lagres lenger enn det som nødvendig ut fra formålet.

Det er gitt en særregel i § 11 tredje ledd som omhandler behandling av personopplysninger som gjelder barn. I dette høringsnotatet foreslås ingen særregel for behandling av slike personopplysninger. Bestemmelsen er ikke videreført i den gjeldende personopplysningsloven, da det er lagt til grunn at GDPR ikke åpner for en slik generell regel om behandling av barns personopplysninger, jf. Prop. 56 LS (2017–2018) punkt 13.5. LED skiller heller ikke mellom behandling av voksne og barns personopplysninger. Det vises for øvrig til at departementet arbeider med en ny lov om behandling av personopplysninger ved straffegjennomføring og varetekt, jf. punkt 3.

Forslaget om å innføre en plikt for kriminalomsorgen til å varsle fornærmede eller dennes etterlatte ved overtredelse av enkelte lovbrudd uten at det foretas en konkret vurdering av behovet for varsling, forutsetter endring i straffegjennomføringsloven § 4 c bokstav e, som fastsetter formål for behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen. Departementet foreslår at bestemmelsen endres slik at kriminalomsorgen kan behandle personopplysninger som er nødvendige for å avklare om fornærmede eller dennes etterlatte ønsker å bli varslet der domfelte har overtrådt lovbrudd som nevnt i punkt 6.4.2.1.

Videre forutsetter forslaget om at domfelte under 18 år skal gis anledning til å uttale seg før det treffes avgjørelse om hvorvidt varsling kan medføre fare for vedkommendes liv eller helse, en endring av formålsbestemmelsen, jf. punkt 9.1.

Bestemmelsen må også endres for å gi kriminalomsorgen hjemmel for å behandle personopplysninger som er nødvendig for å varsle fornærmede eller dennes etterlatte om tidspunktene for innsettelse i fengsel, utsettelse av fullbyrding av straff og gjeninnsettelse i fengsel. Videre må kriminalomsorgen kunne behandle personopplysninger som er nødvendige for å varsle fornærmede eller dennes etterlatte om soningsoverføring, mediedeltakelse, benådning, tidspunkt for og formål med fremstilling så langt de foreslåtte vilkår er oppfylt og området hvor straffegjennomføringen finner sted. Dette omfatter både plikten til å varsle der

domfelte har overtrådt lovbrudd som nevnt i punkt 6.4.2.1 og når varslingsplikt følger av gjeldende rett, dvs. at vilkåret om å være «av betydning» er oppfylt.

I tillegg vil det være nødvendig å endre straffegjennomføringsloven § 4 d, som omhandler personkretsen som kriminalomsorgen kan behandle personopplysninger om. Det må fremgå av bestemmelsen at kriminalomsorgen kan behandle personopplysninger om fornærmede og etterlatte til formål nevnt i § 4 c bokstav e.

Regelverket om personvern gjelder ikke for opplysninger om avdøde personer så langt opplysningene ikke også sier noe om nålevende personer. Departementet legger derfor til grunn at det ikke er nødvendig å innføre et særskilt behandlingsgrunnlag når det gjelder dødsfall, jf. punkt 8.10.

10.2 Fritak fra taushetsplikt

Etter fvl. § 13 første ledd nr. 1 er opplysninger om «noens personlige forhold» underlagt taushetsplikt. Med dette menes forhold som det er vanlig å ville holde for seg selv. Taushetsplikten omfatter opplysninger om «slektskaps-, familie- og hjemforhold, fysisk og psykisk helse, karakter og følelsesliv». Videre omfattes «en rekke opplysninger om den enkeltes utdanning og arbeid og om hans økonomiske situasjon», og «opplysninger om holdninger og innstillinger», jf. Ot.prp. nr. 3 (1976–77) s. 14. Strgjfl. § 7 gjør enkelte unntak fra forvaltningsloven og fastsetter i bokstav i at taushetsplikten ikke er til hinder for at kriminalomsorgen gir opplysninger i henhold til reglene om varsling.

Forslaget om å avklare fornærmedes eller dennes etterlattes ønske om varsling ved alvorlige lovbrudd som omfattes av forslaget om varslingsplikt, forutsetter endring i straffegjennomføringsloven § 7 bokstav i. Bestemmelsen må endres slik at taushetsplikten ikke er til hinder for at kriminalomsorgen kontakter fornærmede eller dennes etterlatte når domfelte skal gjennomføre fengselsstraff for overtredelse av lovbrudd som nevnt i punkt 6.4.2.1.

De øvrige forslagene i høringsnotatet om utvidelse av området for varsling forutsetter også endring i straffegjennomføringsloven § 7 bokstav i, slik at taushetsplikten ikke er til hinder for at kriminalomsorgen gir opplysninger om tidspunktene for innsettelse i fengsel, utsettelse av fullbyrding av straff, gjeninnsettelse i fengsel, soningsoverføring, mediedeltakelse, dødsfall, tidspunkt for og formål med fremstilling så langt de foreslåtte vilkår er oppfylt og området hvor straffegjennomføringen finner sted.

11 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene som fremmes i dette høringsnotatet, vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser for kriminalomsorgen. En innføring av varslingsplikt uten en nærmere skjønsmessig vurdering og utvidelse av området for varsling vil medføre flere varsler enn det som følger av gjeldende rett.

Beregningen av økonomiske og administrative konsekvenser tar utgangspunkt i innsattpopulasjonen per april 2024, hvem av de innsatte som vil påvirkes av de nye lovforslagene, samt anslått tidsbruk pr. sak. Beregningene tar videre utgangspunkt i forslaget i høringsnotatet om at varsel om permisjon og frigang skal gis for en periode på 3 måneder.

Det er estimert at økningen i antall varslinger vil øke tidsbruken i kriminalomsorgen tilsvarende om lag 6 årsverk, dersom varsling av fornærmede

og etterlatte organiseres på sentralt nivå. Dette anslås å ha en kostnad på i underkant av 6 millioner kroner. Varsling lokalisert på lokalt nivå er beregnet til 8 årsverk, som anslås å ha en kostnad på om lag 8 millioner kroner.

Det er usikkerhet rundt estimatene. Kriminalomsorgens saksbehandlingssystem har per i dag ikke noen funksjoner som gjør det mulig å innhente eksakte tall på hvor mange vedtak som fattes etter gjeldende rett, eller en konkret oversikt over tidsbruk i disse sakene. Det vil kunne være store variasjoner i de ulike sakene hvor det varsles, blant annet når det gjelder antall pårørende og antall utganger fra fengsel.

Kostnadene ved varsling av fornærmede og etterlatte vil dekkes innenfor kriminalomsorgens eksisterende budsjettamme.

12 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til § 7 b

Bestemmelsen gjelder både tidsbestemt fengselsstraff og forvaring. Den fastsetter at kriminalomsorgen ved overtredelse av de straffebudene som følger av første ledd skal kontakte fornærmede eller dennes etterlatte for å avklare deres ønske om varsling. Det er en forutsetning for at bestemmelsen skal virke etter sin hensikt at kriminalomsorgen avklarer dette så snart det er mulig.

Varslingsplikten gjelder bare når fornærmede eller dennes etterlatte er registrert som bosatt i Norge.

Bestemmelsen fastsetter i annet ledd at varslingsplikten bare gjelder i den utstrekning fornærmede eller dennes etterlatte ønsker det. Bestemmelsen lister opp de situasjoner under straffegjennomføringen som foreslås omfattet av varslingsplikten. Dette er en videreføring av forholdene som gjeldende rett åpner for, i tillegg til de nye forholdene som foreslås i høringsnotatet.

Annet ledd bokstav a knytter varsling til tidspunkt for innganger og utganger fra fengsel. Etter *nr. 1* skal det varsles om tidspunktet når innsatte faktisk starter straffegjennomføringen. Dette gjelder både når domfelte påbegynner straffegjennomføringen etter innkalling, og når domfelte går direkte fra varetektsfengsling til domssoning. Varsling skal skje så snart det er praktisk mulig. Til *nr. 2* om utsettelse av fullbyrding av straff vises det til straffeprosessloven §§ 458 og 459 og forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff, som nærmere regulerer slik utsettelse. For varsel etter *nr. 3, 4 og 5* videreføres gjeldende rett om at varsling skal skje «på forhånd». Nærmere føringer er gitt i retningslinjer til straffegjennomføringsloven § 7 b, punkt 7b.5. Varsel om tidspunkt for gjeninnsettelse i fengsel etter *nr. 6* omfatter både når domfelte har unndratt seg straffegjennomføring og når straffavbrudd opphører, og skal skje så snart det er praktisk mulig. Varsel etter *nr. 7* gjelder både prøveløslatelse og løslatelse til endt tid. Gjeldende rett om at varsling skal skje «på forhånd» videreføres. Det samme gjelder for prøveløslatelse fra forvaringsstraff etter *nr. 8*. Det vises til nærmere føringer i retningslinjer til straffegjennomføringsloven § 7 b, punkt 7b.5.

Bokstav b fastsetter at tidspunktene for permisjon og frigang skal meddeles fornærmede eller dennes etterlatte samlet for en tidsperiode på 3 måneder. Vilkår som er fastsatt for permisjon etter lovutkastet § 7 d første ledd, skal også omfattes

av dette varselet. Dersom det skjer endringer i forhold til 3-månedersvarselet, skal det varsles særskilt om disse. Bestemmelsen omfatter permisjon fra opphold på institusjon i medhold av strgjfl. § 12.

Når det gjelder bokstav c om unndragelse, foreslår departementet at bestemmelsen omfatter fengselsstraff og forvaring, men ikke strafferettslige særreaksjoner. Det vises til lov om endringer i straffeprosessloven mv. (elektronisk kontroll av besøksforbud), som endrer strgjfl. § 40 til kun å gjelde for fengselsstraff og forvaring. Loven er ikke trådt i kraft. I tillegg vises til at overføring til tvungen psykiisk helsevern og tvungen omsorg, som var omfattet av begrepet «strafferettslige særreaksjoner», ikke gjennomføres av kriminalomsorgen. Varselet skal gis så snart som mulig etter unndragelsen.

Bokstav d til g gjelder varsel om soningsoverføring, mediedeltakelse, benådning og dødsfall. Her har departementet ikke funnet det nødvendig at varsel skal inneholde informasjon om tidspunkt, men legger til grunn at det er tilstrekkelig at varselet informerer om det aktuelle forholdet. Varsling om mediedeltakelse begrenses til å gjelde aviser, både papirformat og nettutgave, og TV. Det er en forutsetning at domfelte har en fremtredende rolle i intervju eller reportasje og at kriminalomsorgen rent faktisk er kjent med mediedeltakelsen.

Bokstav h gjelder varsel om endret bosted i løpet av prøvetiden. Bestemmelsen viderefører strgjfl. § 42 sjette ledd annet punktum. Det vises til omtale av bestemmelsen i Ot.prp. nr.15 (2006–2007) Om lov om endringer i straffegjennomføringsloven og straffeloven (opplysningsplikt, vandelskrav og varsel til fornærmede mv.) s. 18. Bestemmelsen gjelder bare for den perioden domfelte er ilagt møteplikt i prøvetiden, da det er i denne perioden kriminalomsorgen vil være kjent med eventuell endring av bosted. Departementet presiserer at bestemmelsen ikke omfatter endring av bosted etter prøveløslatelse fra forvaring, jf. straffeloven § 45 syvende ledd.

Informasjon om endret bosted må gis på en slik måte at det ikke fremgår hvilken adresse domfelte oppholder seg på, men samtidig slik at fornærmede eller dennes etterlatte har en reell mulighet til å kunne ta forholdsregler for å unngå å påtreffe domfelte. Det må derfor finne sted en hensiktsmessig geografisk avgrensning. Dette kan være en by, kommune eller landsdel.

Bokstav i gjelder varsel om tidspunkt for og formål med fremstilling. Det er et vilkår etter bestemmelsen at det foreligger sannsynlighetsovervekt for at fornærmede eller dennes etterlatte vil kunne påtreffe domfelte under en fremstilling. Dersom dette vilkåret er oppfylt, vil det være nødvendig med utvidet informasjon om varsling skal virke etter sin hensikt. Typiske tilfeller kan være når domfelte og fornærmede og etterlatte har familiære bånd, og domfelte fremstilles for å delta i en begivenhet eller hendelse knyttet til andre familiemedlemmer.

Bokstav j gjelder varsel om området hvor straffegjennomføringen finner sted. Informasjon etter denne bestemmelsen skal ikke medføre at det aktuelle fengselet hvor domfelte er innsatt, kan identifiseres. Samtidig må fornærmedes eller dennes etterlattes behov for å kunne innrette seg etter informasjonen hensyntas ved den nærmere avgrensningen av det aktuelle området. Kriminalomsorgens regioninndeling gir en hensiktsmessig geografisk avgrensning. Dersom domfelte flyttes til et fengsel i en annen region, omfattes varsling om dette av bestemmelsen.

Tredje ledd avskjærer domfeltes klageadgang ved varsling etter denne paragrafen. Bestemmelsen må sees i sammenheng med at varslingsplikten ikke gjelder dersom varsling vil utsette domfeltes liv eller helse for fare, og at domfelte kan påklage kriminalomsorgens avgjørelse om slike sikkerhetsmessige forhold. Dette vurderes å redusere domfeltes klageinteresse etter bestemmelsen.

Til § 7 c

Bestemmelsen gjelder varsel til fornærmede eller dennes etterlatte ved lovbrudd som ikke omfattes av den foreslåtte varslingsplikten. Den viderefører det generelle vilkåret for varsling, «av betydning», som følger av gjeldende rett. Dersom dette vilkåret etter kriminalomsorgens vurdering er oppfylt, foreligger det en plikt til å varsle. Varsling etter denne bestemmelsen omfatter, gjennom henvisningen til § 7 b annet ledd, både de forhold som følger av gjeldende rett og de nye forholdene som foreslås i høringsnotatet. Kriminalomsorgen må vurdere om vilkåret for varsling er oppfylt for hvert av forholdene nevnt i § 7 b annet ledd. Det oppstilles et særskilt vilkår for varsling om fremstilling i § 7 b annet ledd bokstav g. Her må kriminalomsorgen først vurdere om grunnvilkåret «av betydning» er oppfylt, og deretter om vilkåret om «sannsynlighetsovervekt» er oppfylt.

Varsel om tidspunktet for innsettelse i fengsel, jf. § 7 b annet ledd bokstav a nr. 1, gjelder tidspunktet når innsatte faktisk starter straffegjennomføringen. Det vises til merknad til denne bestemmelsen. Utløp av klagefrist for domfelte, eventuelt klagebehandling, gjør at fornærmede eller dennes etterlatte vil motta varsel en viss tid etter at straffegjennomføringen faktisk har startet. Varsling må i disse tilfellene finne sted så snart som mulig etter at klagefristen er utløpt eller klagebehandlingen er avsluttet.

Til § 7 d

Bestemmelsen gjelder varsel til fornærmede eller dennes etterlatte om vilkår fastsatt av kriminalomsorgen under straffegjennomføring, og viderefører strgfjl. §§ 16 tredje ledd bokstav d og e, 16a tredje ledd, 36 annet ledd bokstav f og g, 43 annet ledd bokstav d og e og strl. § 45 syvende ledd. For å gjøre regelverket mer oversiktlig foreslås bestemmelsene i straffegjennomføringsloven om varsel om vilkår samlet i én bestemmelse.

Bestemmelsen gjelder både varsling som omfattes av den foreslåtte varslingsplikten og der varslingsplikten beror på en skjønnsmessig vurdering av om visse vilkår er oppfylt. De selvstendige vilkårene som bestemmelsen oppstiller, må i tillegg være oppfylt.

Når varselet omfatter informasjon om vilkår om oppholdssted, må dette gis på en slik måte at det ikke fremgår hvilken adresse domfelte oppholder seg på, men samtidig slik at fornærmede eller dennes etterlatte har en reell mulighet til å kunne ta forholdsregler for å unngå å påtreffe domfelte. Det må derfor finne sted en hensiktsmessig geografisk avgrensning. Dette kan være en by, kommune eller landsdel.

Til § 7 e

Bestemmelsen fastsetter at fornærmede eller dennes etterlatte ikke skal varsles dersom det medfører fare for domfeltes liv eller helse. Dette er en videreføring av gjeldende praksis fra kriminalomsorgen. Departementet vurderer at denne

begrensingen når det gjelder varsling av fornærmede eller dennes etterlatte, er av en slik karakter at den bør fremgå direkte av lovteksten.

Det er en forutsetning for den foreslåtte varslingsplikten at fornærmede eller dennes etterlatte ønsker å motta varsel. Det kan derfor forekomme situasjoner hvor dette ikke er tilfelle. Det vil kreve ressurser av kriminalomsorgen å vurdere om varsling vil medføre fare for domfeltes liv eller helse. Kriminalomsorgen skal derfor avklare at fornærmede eller dennes etterlatte ønsker å bli varslet, før det tas stilling til om varsling vil medføre fare for domfeltes liv eller helse.

Kriminalomsorgen må foreta en konkret vurdering av domfeltes sikkerhet i forhold til hva varselet gjelder.

Dersom domfelte er under 18 år, skal vedkommende gis anledning til å uttale seg før det treffes avgjørelse om hvorvidt varsling medfører fare for domfeltes liv eller helse. Det vises til barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og 12 nr. 2. Retten til å uttale seg gjelder uavhengig av det rettslige grunnlaget for varsling.

Avgjørelsen av om varsling vil medføre fare for domfeltes liv eller helse skal være skriftlig. Domfelte har klagerett. Dette gjelder både saker som omfattes av den foreslåtte varslingsplikten ved bestemte lovbrudd, der varslingsplikten beror på en skjønsmessig vurdering av om visse vilkår er oppfylt, og ved varsel om vilkår fastsatt av kriminalomsorgen under straffegjennomføring. For saker etter straffegjennomføringsloven er klagefristen 7 dager, jf. strgf. § 7 bokstav e.

Fornærmede eller dennes etterlatte har ikke klagerett ved disse avgjørelsene når lovbruddet omfattes av forslagets § 7 b første ledd. Det gjelder heller ikke klagerett over den sikkerhetsmessige vurderingen for varslingssaker som behandles etter gjeldende rett. Fornærmede eller dennes etterlatte regnes i sistnevnte saker ikke som parter, idet det er adgang til å kontakte disse først når det er endelig bestemt at varsel skal gis. Det vises til retningslinjer til straffegjennomføringsloven § 7 b, punkt 7b.5.

13 Lovforslag

Ny § 7 b skal lyde:

§ 7 b. Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte ved alvorlige overgrep mot fornærmedes person

Kriminalomsorgen skal avklare om fornærmede eller dennes etterlatte ønsker å motta varsel etter denne paragrafen når domfelte skal gjennomføre ubetinget fengselsstraff for overtredelse av straffeloven §§ 252, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261 annet ledd, 270 a, 272, 273, 274, 275, 279, 281, 282, 283, 284, 285, 291, 293, 294, 295, 296, 299, 301, 302, 303, 312, 314 og 315 første ledd bokstav a.

Med mindre fornærmede eller dennes etterlatte reserverer seg mot varsel, skal kriminalomsorgen ved forhold som nevnt i første ledd varsle om

- a) tidspunkt for
  1. innsettelse i fengsel,
  2. utsettelse av fullbyrding av straff,
  3. gjennomføring av straff utenfor fengsel,

4. straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll,
  5. straffavbrudd,
  6. gjeninnsettelse i fengsel,
  7. løslatelse,
  8. prøveløslatelse fra forvaringsstraff,
- b) tidspunkt for permisjon og frigang innenfor en tidsperiode på 3 måneder
  - c) unndragelse av gjennomføring av fengselsstraff og forvaring
  - d) soningsoverføring,
  - e) mediedeltakelse i aviser og TV der domfelte har en fremtredende rolle,
  - f) benådning,
  - g) dødsfall,
  - h) endret bosted i løpet av prøvetiden,
  - i) tidspunkt for og formål med fremstilling når det foreligger sannsynlighetsovervekt for at fornærmede eller dennes etterlatte vil kunne påtreffe domfelte og
  - j) området hvor straffegjennomføringen finner sted.

Varsling etter denne bestemmelsen er ikke gjenstand for klage.

§ 7 c. Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte ved andre lovbrudd

Kriminalomsorgen skal ved andre lovbrudd enn de som er nevnt i § 7 b første ledd varsle fornærmede eller dennes etterlatte etter § 7 b annet ledd dersom varsel er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte.

§ 7 d. Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte om vilkår fastsatt av kriminalomsorgen under straffegjennomføring

Varsel om gjennomføring av straff utenfor fengsel, straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll, permisjon og straffavbrudd skal omfatte informasjon om vilkår om å overholde bestemmelser om oppholdssted og å unnlate å ha samkvem med bestemte personer når vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte.

Varsel om løslatelse skal omfatte informasjon om vilkår om å overholde bestemmelser om oppholdssted, arbeid eller opplæring og å unnlate å ha samkvem med bestemte personer når vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte.

Varsel om prøveløslatelse fra forvaring skal omfatte informasjon om vilkår fastsatt med hjemmel i lov eller forskrift når vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte.

§ 7 e. Fare for domfeltes liv eller helse

Varsling etter §§ 7 b annet ledd, 7 c og 7 d skal ikke finne sted dersom det medfører fare for domfeltes liv eller helse.

Domfelte under 18 år skal gis anledning til å uttale seg før det treffes avgjørelse etter første ledd.

Fornærmede eller dennes etterlatte kan ikke påklage avgjørelser etter første ledd.

Endring av andre paragrafer:

Strgjfl. § 4c bokstav e skal lyde:

avklare om fornærmede eller dennes etterlatte ønsker å bli varslet, jf. § 7 b første ledd, innhente uttalelse fra domfelte under 18 år, jf. § 7 e annet ledd og varsle fornærmede eller dennes etterlatte, jf. §§ 7 b annet ledd bokstav a-f og h-j, 7 c og 7 d.

Ny strgjfl. § 4d bokstav f skal lyde:

fornærmede og dennes etterlatte.

Strgjfl. § 7 bokstav i skal lyde:

Taushetsplikt er ikke til hinder for at kriminalomsorgen avklarer om fornærmede eller dennes etterlatte ønsker å bli varslet, jf. § 7 b første ledd, og gir opplysninger som nevnt i §§ 7 b annet ledd bokstav a-e og g-j, 7 c og 7 d til fornærmede eller dennes etterlatte.

Følgende bestemmelser oppheves:

Strgjfl. §§ 7b, 16 sjette ledd, § 16 a tredje ledd jf. § 16 sjette ledd, 20 tredje ledd, 36 tredje ledd, 40 siste ledd, 42 sjette og syvende ledd og strl. § 45 sjuende ledd.